

TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ TUTUMLARI VE AİLEDE KARAR VERME: ÇİFTLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA¹

Kafkas Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler
Fakültesi
KAÜİBFD
Cilt, 16, Sayı 32, 2025
ISSN: 1309 – 4289
E – ISSN: 2149-9136

Makale Gönderim Tarihi: 09.12.2024 Yayına Kabul Tarihi: 14.07.2025

Seyran GÜRSOY ÇUHADAR
Dr. Öğretim Üyesi
Kocaeli Üniversitesi
Siyasal Bilgiler Fakültesi
Kocaeli, Türkiye
seyran.gursoy@kocaeli.edu.tr
ORCID ID: 0000-0001-7443-4184

ÖZ | Bu çalışma, çiftler üzerinden toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ile ailede karar verme biçimleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlar. Bu bağlamda nicel araştırma yöntemi kullanarak, çiftlerin tutumlarını; gelirin kullanımı, ev işlerinin paylaşımı, çocukların bakım ve eğitimi ile boş zaman değerlendirilmesi üzerinden değerlendirir. Kolayda örneklem yöntemi ile ulaşılan 316 evli kadın ve erkekten toplanan verilere göre toplumsal cinsiyet rolleri tutumları açısından kadınlar erkeklere göre, genç çiftler de orta yaşlı ve yaşlı çiftlere göre daha eşitlikçidir. Bununla birlikte araştırma, gelir kullanımı ve boş zaman değerlendirilmesi konu başlıklarında ailede kararların birlikte alındığını yani toplumsal cinsiyet rolleri açısından eşitlikçi bir tutum sergilendiğini, ev işlerinin yürütülmesi ve çocuk bakımı ve eğitimi konularında ise kararların daha çok kadınlar tarafından alındığını yani geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine bağlı kalındığını göstermektedir. Genç çiftlerin, yaşlı çiftlere göre daha eşitlikçi olması, toplumsal cinsiyet tutumlarının zaman içinde değiştiğini gösterirken, bu değişimin aile içi karar alma süreçlerinde daha fazla eşitliğe yol açabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal cinsiyet rolleri tutumları, ailede karar verme, genç ve yaşlı çiftler

JEL Kodları: J12, J16, J19

DOI: 10.36543/kauibfd.2025.027

Aufta bulunmak için: Gürsoy Çuhadar, S. G. (2025). Toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ve ailede karar verme: Çiftler üzerine bir araştırma. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 16(32), 731-761. <https://doi.org/10.36543/kauibfd.2025.027>

¹ İlgili çalışmanın etik kurallara uygunluğu beyan edilmiştir.

GENDER ROLE ATTITUDES AND FAMILY DECISION MAKING: A STUDY ON COUPLES

Kafkas University
Economics and Administrative
Sciences Faculty
KAUEASF
Vol. 16, Issue 32, 2025
ISSN: 1309 – 4289
E – ISSN: 2149-9136

Article Submission Date: 09.12.2024

Accepted Date: 14.07.2025

Seyran GÜRSOY ÇUHADAR
Assistant Professor
Kocaeli University
Faculty of Political Sciences,
Kocaeli, Türkiye
seyran.gursoy@kocaeli.edu.tr
ORCID ID: 0000-0001-7443-4184

ABSTRACT | This study aims to reveal the relationship between gender role attitudes and decision-making in the family through couples. In this context, using a quantitative research method, it evaluates the attitudes of couples on the use of income, sharing of household chores, care and education of children and leisure time. According to the data collected from 316 married women and men reached through convenience sampling, women are more egalitarian than men in terms of gender role attitudes, and young couples are more egalitarian than middle-aged and older couples. On the other hand, the research shows that decisions are made together in the family on the topics of income utilization and leisure time utilization, in other words, an egalitarian attitude in terms of gender roles is displayed, whereas decisions on household chores and child care and education are mostly made by women, in other words, traditional gender roles are adhered to. The fact that younger couples are more egalitarian than older couples indicates that gender attitudes have changed over time, and it is thought that this change may lead to more equality in family decision-making processes.

Keywords: Gender role attitudes, family decision making, young and old couples

JEL Codes: J12, J16, J19

1. GİRİŞ

Aileye ilişkin pek çok bilim dalı farklı tanımlar üretir. Toplumsal cinsiyet perspektifinden ise aile, toplumsal cinsiyet rollerinin ilk öğrenildiği ve var olan cinsiyet rollerinin bir sonucu olarak ortaya çıkan cinsiyete dayalı iş bölümünün üretildiği ve geliştirildiği yerdir. Toplumsal cinsiyetin biyolojik cinsiyetten farklı olarak toplumdan topluma değişebilen, kadın ve erkeğe yüklenen kimlikler olarak karşımıza çıktığı düşünüldüğünde, bunun öğrenilen bir olgu olduğu da ortaya çıkar. Bir başka ifadeyle toplumsal cinsiyet, toplumun birey olarak kadın ve erkeğe yüklediği rollerdir ve aile, bu rollerin ilk öğrenildiği yerdir. Bununla birlikte toplumsal cinsiyete ilişkin pek çok kuramın olduğu da ifade edilmelidir. Çalışma ailede karar verme biçimlerinin toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ile ilişkisine odaklandığı için, baz alınan kuram Eagly (1984) tarafından ortaya konan sosyal rol kuramıdır. Söz konusu kuram, kadınlar ve erkeklerin toplum tarafından belirlenen roller doğrultusunda farklı davranış kalıpları sergilediğini ifade eder. Her ne kadar toplumsal cinsiyet, kültürden kültüre değişse de hemen hemen her toplumda çocuk yetiştirme ve ev işleri konusundaki sorumlulukların önce kadına, ailenin ekonomik anlamdaki refahını sağlama konusundaki sorumluluğun da erkeğe yüklenmesi bu kalıp yargıların sonucudur (Eagly & Wood, 2012, s. 458; Giddens, 2012, s. 514).

Aile konusuna gelince, olgunun geleceğine ilişkin iyimserler ve karamsarlar olmak üzere birbirine tezat iki yaklaşımdan bahsetmek mümkündür. Karamsarlar çocuk yetiştirilen ilk yıllar bir kenara bırakıldığında ailenin yok olma noktasına geldiğini, iyimserler ise bugüne kadar geldiğine göre bundan sonra da ailenin varlığını devam ettireceğini iddia ederler. Çalışma Türkiye’de odaklandığı için, %63,8 gibi yüksek bir çekirdek aile yapısı oranının Türkiye’de kısa vadede aile yapısında köklü bir değişim olmayacağını düşünmekte ve buradan hareketle ailedeki karar verme biçimleri ile toplumsal cinsiyet rolleri tutumları arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya çalışmaktadır. Bu bağlamda, kavramsal çerçevede toplumsal cinsiyet olgusunu ve değişen aile yapısı ile ailede karar verme biçimlerini tartışmaktadır. Ailede karar verme biçimleri de gelirin kullanımı, ev işlerinin yürütülmesi, çocukların bakımı ve eğitimi ile boş zamanların değerlendirilmesi başlıklarıyla dört tema üzerinden değerlendirilmiş ve bu temaların toplumsal cinsiyet rolleriyle ilişkisi ortaya konmaya çalışılmıştır.

Gelirin kullanımının toplumsal cinsiyet rolleriyle ilişkisi, geleneksel cinsiyet rolleri üzerinden erkeklerin genellikle ailenin asıl gelir getireni olarak kabul edilmesine dayandırılmaktadır. Buradan hareketle toplumsal cinsiyet rolleri tutumları açısından eşitlikçi bir yaklaşım, ailede gelir kullanımına ilişkin birlikte karar verilmesi olarak yorumlanmıştır. Gelir kullanımının aksine ev işleri ve çocuk bakımı temalarında, toplumsal cinsiyet rolleri bu sorumluluğu kadına

yüklemektedir. Son olarak boş zaman değerlendirilmesinde iki farklı yaklaşımdan bahsetmek mümkündür. Boş zamanda nelerin yapılacağına karar verilmesi olarak düşünüldüğünde bu bir bilişsel emeğe dönüşmekte ve kadınlar bu noktada daha baskın görünürken, bireylerin boş zamanlarını nasıl değerlendirdiklerine odaklanıldığında bu olgu da toplumsal cinsiyet rollerinden bağımsız düşünülmemekte ve erkeklerin daha çok dış mekanlarda kadınların ise hanelerin içlerinde boş zamanlarını geçirdikleri görülmektedir. Çalışmanın ikinci kısmında ise bu yaklaşımlar nicel bir araştırmayla sınanmaya çalışılmış, evli çiftlerin toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ile aile içi karar verme biçimleri (gelir kullanımı, ev işi paylaşımı, çocuk bakımı ve eğitimi, boş zaman değerlendirme) arasında bir ilişki var mıdır? sorusuna yanıt aranmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda evli kadın ve erkek katılımcılara yukarıda ifade edilen dört tema üzerinden ailedeki karar verme biçimleri ve toplumsal cinsiyet rolleri tutumları sorulmuştur. Çiftler; yaş gruplarına göre genç, orta yaşlı ve yaşlı çiftler olmak üzere üçe, toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarına göre ise tamamen gelenekçi, gelenekçi, eşitlikçi ve tamamen eşitlikçi olmak üzere dört gruba ayrılarak, ailedeki karar verme biçimleri ile toplumsal cinsiyet rolleri tutumları arasındaki ilişki ortaya konmaya çalışılmıştır.

2. TEORİK ARKA PLAN

2.1. Toplumsal Cinsiyet Olgusu

Kavram olarak toplumsal cinsiyetin tarihi, feminist kuramın kullanımından çok daha eskiye dayanır ve ilk kez, 20. yüzyılın ilk yarısında “hermafrodit/ interseks” diye adlandırılan, cinsiyeti belirsiz olarak doğan yenidoğanlara yeniden bir “cinsiyet” atamakla ilgili tıbbi bir terim olarak kullanılır (Bond Stockton, 2022, s. 95). Akabinde 1972 yılında, Ann Oakley, *Sex, Gender and Society* kitabında cinsiyet ile toplumsal cinsiyeti birbirinden ayırarak feminist teoride toplumsal cinsiyet kavramının kullanımının yolunu açar (Dorlin, 2023, s. 33). Kavramın içlemine ise 1949 yılında Simone de Beauvoir’ın yazdığı *İkinci Cins* isimli kitabındaki “Kadın doğulmaz, kadın olunur.” düsturunda bulmak mümkündür. Beauvoir’a (2022) göre, kadınların rollerini sandığının aksine doğa değil, bir dizi eskimiş önyargı, örf ve yasa belirler. Bu çerçevede cinsiyet kimliği, biyolojik değil, toplumsal atıflarla belirlenmiş bir yapı olarak ortaya çıkar (Dorlin, 2023, s. 32).

Söz konusu yapı, biyolojik cinsiyetten öte toplumun bireyleri kültürel olarak belirlemesidir. Bir diğer ifadeyle kadınlık ve erkeklik deneyimleri sosyal olarak inşa edilir (Butler, 2020, s. 50). Kavram, cinsiyetin çok karmaşık olan toplumsal ilişkiler ağı içerisinde kurulduğunu, dolayısıyla salt biyolojik cinsiyet referans alınarak anlaşılmasının mümkün olmadığını ifade eder (Bora, 2021, s.

22). Bedenin fiziksel özelliklerine işaret eden cinsiyet (sex) kavramına karşılık, gender bireylerden beklenen davranışlara dair sosyal normları içerir (Giddens, 2012, s. 505). Bu nedenle sosyal bilimlerde kadın ve erkek kimliklerini, rollerini ve değerlerini bireyin sosyalleşme sürecinin ürünü olarak değerlendirmek yaygın bir yaklaşımdır (Dorlin, 2023, s. 33).

Aynı zamanda kadınlar ve erkeklere atfedilen roller ve sorumluluklar birer sosyal inşa ürünü olup, kültürel bağlamlara göre değişkenlik gösterebilir (WHO, 2024; European Communities, 2006). Bunun temel nedeni, bu rollere dair fikirlerin kültür tarafından üretilen her şeyde görünür olmasıdır. Dolayısıyla, bu fikirler öncelikle gayri resmi normlar ve gelenekler yoluyla aktarılırken, zamanla resmi kurumlar ve yasalara da yansiyabilmektedir (Wiesner-Hanks, 2022, s. 141). Bu yüzden de toplumsal cinsiyet, sosyal olarak belirlenmekte ve kültürden kültüre, toplumdan topluma değişebilmektedir.

1970'lerden itibaren farklı disiplinlerde yürütülen çalışmalar, bu kavrama ilişkin üç aşamalı bir gelişim sürecine işaret eder. İlki, cinsiyet farklılıklarına vurgu yapan, bu farklılıkların bireylerin biyolojik özelliklerinden kaynaklandığına ilişkin görüş birliğine varılan aşamadır. İkinci aşamada öğrenilen cinsiyet rollerine ve toplumsallaşmaya vurgu yapılır. Son aşamada, toplumsal cinsiyetin bütün sosyal sistemlerde merkezi bir rolü olduğu fark edilir. Akabinde toplumsal cinsiyete ilişkin temelde iki görüş etrafında toplandığı görülür. *Doğacı görüş*, toplum içinde kadın ve erkek arasındaki farklılıkların biyolojik temeli olduğunu savunurken, *gelişmeci görüş*, cinsiyet rollerinin kültürel olarak belirlenip sosyal olarak inşa edildiğini savunur (Ecevit, 2011, ss. 4-5). Bu iki görüş üzerinden de toplumsal cinsiyete ilişkin pek çok kuram geliştirilmiştir. Psikanalitik kuram, biyolojik kuram, sosyobiyolojik kuram, sosyal öğrenme kuramı, sosyal bilişsel kuram, bilişsel gelişim kuramı, toplumsal cinsiyet şeması (gender schema) kuramı, sosyal rol (social role) kuramı, benlik sunuşu kuramı, çok faktörlü toplumsal cinsiyet kimliği kuramı bunların başlıcalarıdır (Dökmen, 2022, ss. 13-14). 1990'lardan sonra ise klasik feminist kuramlardan ayrıışan ve toplumsal cinsiyeti daha çok performans, çokluk, kesişimsellik ve akışkanlık gibi kavramlarla ele alan yaklaşımların geliştirildiği görülmüştür. Butler'ın toplumsal cinsiyetin sabit bir kimlik olmayıp, tekrar eden söylem ve davranışlarla kurulan bir performans olduğunu ifade ettiği performatif toplumsal cinsiyet kuramı, Crenshaw'ın toplumsal cinsiyetin sınıf, ırk, etnisite, engellilik, yaş, göçmenlik, cinsel yönelim faktörlerle kesişerek deneyimlendiğini ifade ettiği kesişimsellik (intersectionality) kuramı, Connell'in toplumsal cinsiyetin sadece kadınlara değil, erkeklik biçimlerine de hiyerarşi kurduğunu ifade ettiği hegemonik erkeklik kuramı 1990 sonrası geliştirilen kuramlara örnek olarak gösterilebilir. Çalışma, toplumsal cinsiyet tutumlarının

ailede karar verme biçimleriyle olan ilişkisi üzerine olduğu için sosyal rol kuramına dayandırılacaktır.

Eagly (1984) tarafından ortaya konan sosyal rol kuramına göre, kadınlar ve erkekler toplum tarafından belirlenen roller doğrultusunda farklı davranış kalıpları sergiler. Buradan hareketle de kadın ve erkek arasındaki bütün davranışsal farklılıklar, cinsiyet kalıp yargıları ve sosyal rollerle açıklanabilir. Sosyal rol, toplum tarafından belirlenen, hangi sosyal kategorideyse o kategorideki tüm bireylerden beklenen öğrenilmiş tepkiler iken (Dökmen, 2022, s. 82), cinsiyet kalıp yargıları toplumun bir grup olarak kadınların ve bir grup olarak erkeklerin göstermelerini beklediği özellikler olarak karşımıza çıkar (Eagly & Steffen, 1984, s. 735). Ev işlerinden ve bakım emeğinden kadınların sorumlu tutulması, toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının en tipik örneğidir. Toplumsal cinsiyet farklılıklarını ve bu farklılıkların toplumda nasıl algılandığını açıklamak için ortaya konan kuram, bu rollerin sosyal ve kültürel süreçler tarafından şekillendiğini ve bireylerin de bu rollere uygun davranışlar sergilediğini ifade eder. Nitekim Eagly ve Steffen (1984) yapmış oldukları çalışmalarında, cinsiyet kalıp yargılarının kadın ve erkeğin biyolojik özelliklerine değil de daha çok sosyal rollerine bağlı olduklarını göstermişlerdir.

Toplumsal cinsiyet rolleri, sosyal normlar ve beklentiler aracılığıyla öğrenildiğinden, bu roller bireylerin aile içindeki rol ve sorumluluklarını ve karar verme süreçlerini de etkiler. Kadınlar ve erkekler kimi rolleri üstlenirken, bu roller süreç içerisinde içselleştirilerek aile içindeki dinamiklere de yansır. Örneğin erkeklerin genellikle daha baskın, karar verici ve koruyucu roller üstlenmesi, kadınların ise daha destekleyici, uyumlu ve ev içi sorumluluklarla ilgilenmesinin beklenmesi, tam da sosyal rol kuramının ifade ettiği kadınların ve erkeklerin toplum tarafından belirlenen rollere uygun davranışlar sergilenmesinin beklenmesinin sonucudur (Eagly & Wood, 2012, s. 466; Eagly & Steffen, 1984). Benzer şekilde, toplumsal cinsiyet rollerine dayalı olarak, erkeklerin aile içinde daha fazla otoriteye ve karar verme gücüne sahip olması yaygın bir durumdur. Erkekler genellikle finansal kararlar, büyük yatırımlar veya stratejik aile planlamaları gibi konularda, kadınlar ise günlük ev işleri, çocuk bakımı gibi konularda daha fazla son söz söyleme eğiliminde olurlar. Nitekim sosyal rol kuramı, para, zaman gibi kaynakların toplumsal cinsiyet rollerine göre nasıl belirlendiğine ilişkin olarak, erkeklerin daha fazla ekonomik kaynağa erişimi olmalarının onların aile içinde finansal konuda daha fazla etkili olmalarına yol açabileceğini ifade eder (Eagly & Wood, 2012, s. 467). Kadınların ise daha sınırlı ekonomik kaynaklara sahip olması, onların karar alma süreçlerindeki etkisini kısıtlayabilmektedir. Öte yandan kuram, toplumsal değişimlerin toplumsal cinsiyet rollerini ve bu rollerin aile içindeki yansımalarını nasıl

dönüştürebileceğini de ele alır. Örneğin, kadınların iş gücüne daha fazla katılması ve ekonomik bağımsızlıklarını kazanmaları, aile içindeki karar verme süreçlerinde daha fazla söz sahibi olmalarına yol açabilmektedir. Keza yapılan pek çok araştırma, yüksek eğitilmiş olmanın kadınlar açısından ailede karar vermede daha etkin olmak anlamına geldiğini göstermektedir (Çimen, 2012; Erbil & Pasinlioğlu, 2004; Özdemir, 2021). Bununla birlikte geleneksel annelik ve babalık imajları, sosyal etkileşimler ve cinsiyete dayalı iş bölümleri çiftleri eşitsiz ebeveynliğe iterken, eşitlikçi ebeveynler bu baskılara direnmekte ve eşitliği günlük müzakereler ve aile ve işle ilgili devam eden kararlar yoluyla inşa etmektedirler (Deutsch, 2001). Buradan hareketle toplumda, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda artan farkındalık, aile içinde daha eşitlikçi rollerin benimsenmesine katkı sağlayabilir. Eşitlikçi roller, karar verme süreçlerinin daha adil ve dengeli bir şekilde gerçekleşmesine olanak tanır (Eagly & Wood, 2012, s. 471).

2.2. Değişen Aile Yapısı ve Ailede Karar Verme Biçimleri

Türkiye'deki aile yapısının kısa tarihçesine bakıldığında kapitalizm öncesi ve sonrası olmak üzere iki eksenden bahsetmenin mümkün olduğu görülür. 1950'lerdeki tarımsal yapıdaki makineleşmeyle başlayan ve sonrasında diğer sektörlerde de yayılan kapitalizm öncesi için, Türkiye'de aile yapısının, toprağın nüfusa oranla fazla olmasından ve çoğunlukla aile emeğine ve ilkel teknolojiye dayalı tarımla geçimin sağlanmasından dolayı işgücüne ihtiyaç duyulması nedeniyle geniş aile özellikleri taşıdığı söylenebilir (Özbay, 2015, s. 82)². Akabinde değişen ekonomik yapı³ ve artan kentleşmeyle birlikte aile yapısının da bu değişimlere adapte olmak üzere dönüştüğü görülür⁴. Toprağa dayalı üretimin gerektirdiği geniş aile formu yerini fabrika üretimine dayalı toplumsal sınıflaşma, tüketim odaklı küçük aile formunu beraberinde getirir (Sancar, 2017, s. 28). Modernleşme süreciyle de ataerkil geniş ailenin fonksiyonları, bu fonksiyonları yerine getirecek kurumların ortaya çıkışı ve

² Her ne kadar genel kabul kapitalizm öncesi geniş aile formunun daha yaygın olduğunu ifade etse de Türkiye'deki aile yapısına ilişkin son dönem çalışmalar, ataerkil geniş aile yapısına ilişkin genel kabulleri sarsacak sorular üretmektedir. Örneğin Duben'e göre, Türkiye'deki haneler genel olarak basit yapılı çekirdek aile özelliği taşımaktadır (Özbay, 2015, s. 83).

³ Önce ithal ikameci 1980 sonrası da ihracata dayalı liberal ekonomik anlayışın benimsenmesi

⁴ Demografik, toplumsal ve ekonomik bu dönüşümde ailelerin yapısal değişimi kuşkusuz ailenin hangi toplumsal sınıfa ait olduğuna bağlı olarak farklı tonlarda olmaktadır.

üretim ilişkilerinin değişmesiyle azalır. Çekirdek aile yapısı, modern yaşamın hareketliliği ve esnek yapısına daha çok uyum sağlar. Başka bir ifadeyle, geniş aile yapısı tarım toplumunun yavaş yaşam hızına ayak uydurabilirken, sanayileşme, iş bulmak için topraktan kopmaya hazır işçi kitlelerini gerektirdiği için geniş aile, fazla ağırlığını atıp çekirdek aileye dönüşmek zorunda kalmıştır (Kongar, 1998, s. 599). Bugüne gelindiğinde ise akrabalık ilişkisiyle doğrudan doğruya bağlanan, yetişkin üyelerin çocuklara bakma sorumluluğunu üstlendiği insanlar topluluğu olarak tanımlanabilen ailenin (Giddens, 2012, s. 246), çok farklı formlarının ortaya çıktığı görülmektedir (Tablo 1).

Tablo 1: Hanehalkı Tiplerine Göre Hanehalkı Oranı, 2015-2023 (%)

Hanehalkı Tipleri	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Tek kişilik hanehalkı	14,4	14,9	15,4	16,1	16,9	17,9	18,9	19,4	19,7
Tek çekirdek aileden oluşan hanehalkı	66,9	66,4	66,1	65,3	65,1	65,2	64,4	64,5	63,8
Sadece eşlerden oluşan çekirdek aile	14,3	14,2	14,2	14,1	13,9	13,5	13,5	13,8	14,0
Eşler ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	44,8	44,0	43,5	42,3	42,0	42,0	40,8	40,4	39,2
Tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	7,8	8,2	8,5	8,9	9,2	9,7	10,1	10,3	10,6
Baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	1,6	1,7	1,8	1,9	2,0	2,2	2,3	2,3	2,4
Anne ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	6,2	6,5	6,7	7,0	7,2	7,5	7,8	8,0	8,2
En az bir çekirdek aile ve diğer kişilerden oluşan hanehalkı	16,5	16,3	16,0	15,8	15,0	14,0	13,5	12,8	13,2
Çekirdek aile bulunmayan birden fazla kişiden oluşan hanehalkı	2,2	2,4	2,5	2,8	3,0	2,8	3,2	3,3	3,3

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2015-2023

Her ne kadar Türkiye’de eşlerden, eşler ve çocuklardan ya da tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan çekirdek aile tipi yaygın olsa da yalnız yaşayan bireylerden, en az bir çekirdek aile ve diğer kişilerden ya da çekirdek aile içermeyen birden fazla kişiden oluşan hanehalklarının sayısının her geçen yıl arttığı gözlemlenmektedir (tablo 1). Aile yapısının geleceği konusunda henüz

Türkiye’de çok fazla araştırma bulunmazken, Toffler gibi Amerikan toplumu için aile kurumunun giderek çözülüp yok olacağını iddia eden sosyologlar mevcuttur (Özbay, 2015, s.103). Bu noktada aile yapısının geleceğine ilişkin karamsarlar ve iyimserler olmak üzere iki yaklaşımdan bahsetmek mümkündür. Karamsarlar; çocuk yetiştirmenin ilk yılları dışında ailenin ölü sayılacağını, ailenin artık yok olma noktasına vardığını iddia ederken, iyimserler bugüne kadar sürdüğüne göre bundan sonra da ailenin süreceğini iddia ederler. Her ne kadar Özbay’ın da ifade ettiği üzere Türkiye’deki aile yapısının geleceğine ilişkin yeterli sayıda araştırma bulunmasa da %63,8 gibi yüksek bir çekirdek aile yapısı oranı kısa vadede aile yapısında köklü bir değişim olmayacağını gösterebilir. Bununla birlikte bu süreçte ailedeki rol ve sorumluluk dağılımlarının, ailedeki karar verme biçimlerinin değişmesi mümkündür. Nitekim geniş aile yapısında, kararlar ailede statüsü en yüksek olan ailenin en yaşlısı tarafından alınırken, çekirdek aile yapısında kararların eşler tarafından alındığı gözlemlenir. Ancak bu noktada ailede alınan kararların konu başlıkları önem arz eder. Örneğin, toplumsal cinsiyet rolleri gereği ev işlerinin yürütülmesi genellikle kadınlar tarafından gerçekleştiği için bu konuda alınan kararlarda genellikle kadınlar daha baskındır. Türkiye Aile Yapısı Araştırması’nın (2014, s. 252) 2006 verilerine göre karar verme konusunda erkeklerin kadınlardan daha etkin oldukları konular, ev seçimi, akrabalarla ilişkiler ve tatil ve eğlence olarak sıralanmıştır. Aynı araştırma 2011 yılında tekrarlanmış bu sefer alışveriş konusunda, çocuklarla ilgili konularda, akrabalarla ilişkiler konusunda kadınlar erkeklere göre karar alma konusunda daha baskın oldukları görülmüştür (TAYA, 2014, s. 254). Bu sonuçlar, görece değişken olabilmekle birlikte, aile içinde ailenin geleceğine ilişkin yatırım gibi büyük finansal kararlarda erkeklerin, çocuk bakımı ve ev işlerinin yürütülmesi gibi günlük rutin işlere yönelik kararlarda kadınların daha baskın olduğu şeklinde yorumlanabilir. Kuşkusuz bu yorum, ailede karar vermenin toplumsal cinsiyet tutumlarıyla yakın ilişkisi olduğunu göstermektedir. Buradan hareketle, çalışmada ailede karar verme biçimleri dört başlık altında ele alınacaktır. Bunlar; gelirin kullanımı, ev işlerinin yürütülmesi, çocuk bakımı ve eğitimi ve boş zamanların değerlendirilmesidir.

2.2.1. Gelirin kullanımı

Aile içinde gelirin nasıl kullanılacağına dair kararlar, genellikle cinsiyet rolleri ve toplumsal cinsiyet tutumlarıyla ilişkilidir. Geleneksel cinsiyet rollerinde, erkeklerin genellikle ailenin asıl gelir getireni olarak kabul edilmesi, onların aile içinde daha fazla finansal anlamda kontrol sahibi olmalarına yol açar. Bu durum, erkeklerin kadınlara oranla önemli finansal kararlar üzerinde daha etkili olmaları anlamına gelebilir. Bu kabulün dayanağı olarak ise genelde

Becker'in (1974) fazla kazananların karar verme yetkisini elinde tuttuğunu öne sürdüğü değişim teorisi gösterilir. Teori, aile içindeki güç dinamiklerini ekonomik temellere dayandırarak, gelirin aile içindeki güç ilişkilerinde belirleyici bir faktör olduğunu, daha fazla kazanan bireyin aile içindeki kaynakların nasıl dağıtılacağı konusunda daha fazla söz sahibi olacağını iddia eder.

Benzer şekilde toplumsal cinsiyet tutumları, harcamaların dağılımı, hangi tür harcamaların daha öncelikli olduğu ya da bu harcamaların nasıl yapılacağı konusunda da etkili olabilmektedir. Erkekler, uzun vadeli finansal kararları yönetirken, kadınlar günlük ihtiyaçlar ve çocuk bakımı gibi konularda daha fazla söz sahibi olabilir. Öte yandan kadınların ekonomik olarak bağımsız olmaları, ailedeki finansal kararlar konusunda etkilerinin artmasını da beraberinde getirebilmektedir. Toplumsal cinsiyet tutumları, kadınların işgücüne katılımını ve bu bağlamdaki ekonomik özgürlüklerini etkilemektedir. Dolayısıyla gelirin daha eşit bir şekilde dağıtıldığı ailelerde, cinsiyet tutumları genellikle daha eşitlikçi olma eğilimindedir. Geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri, erkeklerin finansal kontrolü elinde tutmasına yol açarken, kadınların ekonomik olarak daha bağımsız olduğu ailelerde daha eşitlikçi cinsiyet tutumlarının geliştiğini ve bu durumun finansal kararların daha dengeli ve ortaklaşa alındığını göstermektedir. Bir başka ifadeyle eşit gelir paylaşımı ve karar alma süreçlerindeki katılım, cinsiyet eşitliği ve toplumsal cinsiyet normlarının daha olumlu bir şekilde şekillenmesine katkıda bulunabilmektedir.

2.2.2. Ev işlerinin yürütülmesi

Günlük yaşamsal ihtiyaçların karşılanması olarak tanımlanabilecek ev işlerinin yürütülmesinin toplumsal cinsiyet rolleriyle ilişkisi üzerine hatırı sayılır çalışma mevcuttur. Örneğin, mesai sonrası ev işleri ve çocuk bakımını niteleyen bir kavram olan ikinci vardiya literatüre dahil eden Hochschild (1989), ev işleri bölüşümünün toplumsal cinsiyetle doğrudan bir ilişkisi olduğunu, kocaların çim biçme ve ev onarımı yapma gibi seyrek yapılan işleri üstlenirken, kadınların yemek yapma, temizlik yapma gibi gündelik işlerin çoğunu yapmakta olduğunu ifade eder. Evde kadınlar tarafından yapılan işler daha düzenliken, erkeklerin ev görevleri daha az düzenli ve seçimseldir (Giddens, 2012, s. 259).

Ev işlerinde genel sorumluluğun kadın ve erkek arasında nasıl paylaşıldığını ortaya koyan yakın tarihli TÜİK (2022) verisi, evin boyasının, badanasının yapılması, küçük bakım onarım işlerinin, tamiratın yapılması ve aylık fatura ödeme gibi kağıt ve evrak işlerinin yapılması gibi tekrarı çok olmayan işlerin büyük oranda erkekler tarafından yapıldığını, buna karşılık, çamaşır ve bulaşık

yıkama, yemek ve akşamları çay servisinin yapılması, sofranın kurulup kaldırılması, evin günlük toplanması, temizlenmesi, basit dikiş yapılması ve evin haftalık/aylık temizliği ile ütü yapılması gibi düzenli yapılması gereken işlerin ezici bir farkla kadınlar tarafından yapıldığını ortaya koymaktadır. Çalışma yaşamında olmak da kadını ne yazık ki bu yükten kurtaramaz. Ev emeğinde toplumsal cinsiyete göre düzenlenen iş bölümü zaman geçtikçe değişimden pay almayarak, kadınlar ev işlerinden bütünüyle sorumlu olmaktan kurtulamamaktadır (Özbay, 2012, s. 117). İşgücüne katılmalarına rağmen, kadınlar genellikle ev işleri ve çocuk bakımı gibi temel sorumlulukları üstlenmeye devam eder ve bu da geleneksel cinsiyet rollerini pekiştirir (Kay, 2013). Bu durum kamusal alandaki rollerindeki değişim hızının, özel alan söz konusu olduğunda aynı hızda değişmediğini gösterir.

Başak ve arkadaşlarının (2013)'ın yapmış oldukları çalışmalarında, çalışan kadınların toplumsal cinsiyete ilişkin tutumları ne kadar eşitlikçi ise o kadar daha az ev işi yaptıkları, benzer şekilde daha eşitlikçi toplumsal cinsiyet rollerine sahip erkeklerin çalışan eşlerinin de ev içi iş yüklerinin daha az olduğu görülmüştür. Bu durumda hem erkeklerin hem de kadınların çalışma saatlerinin, nispi kazançlarının, toplumsal cinsiyet ve aile hakkındaki inançlarının ve yaşam düzenlemelerinin ev işlerinin dağılımını etkilediği ifade edilmelidir. Bir diğer ifadeyle aile büyüklüğü, yaş, yaşam aşaması, etnik köken, çocukların varlığı ve katkısı ve diğer birçok faktör de ev işlerinin dağıtım sürecine dâhil olmaktadır (Coltrane, 2000, ss. 1226-1227).

2.2.3. Çocuk bakımı ve eğitimi

Çocuk bakımı ve eğitimi, iki ayak üzerine oturan karşılıksız emeğin ev işlerinin yürütülmesi dışındaki ayağını oluşturur. Bu ayak aslında bakım emeği çatısı altında değerlendirilir. Bakım emeği, bunu kendisi yapamayacak olan çocuk, hasta ve yaşlı için harcanan emek olarak somutlaştırılabilir (Acar-Savran, 2019, s. 81).

Bakım emeği söz konusu olduğunda da baş rolde kadınlar vardır. Her ne kadar ülkeler arasında farklılıklar olsa da ülkelerin gelişmişlik düzeyleri bile ne yazık ki bu durumu değiştirmez (Craig & Mullan, 2011). Yine de Amerika ve Avrupa'daki erkelerin ücretsiz bakım emeğine harcadıkları zamanının kadınlarınkinin yarısı, Türkiye'de ise bu oranın neredeyse dörtte biri kadar olduğu ifade edilmelidir. Türkiye'de kadınlar bakım emeği için haftada 6 saat 11 dakika harcarken, erkekler 1 saat 28 dakika harcamaktadır (Gardiner, 2011, s. 68). Bu noktada, bu verilerin içinde yaşlı ve hasta bakımının da olduğu ifade edilmelidir. Çalışmanın kapsamı bağlamında yalnızca çocuk bakımı ve eğitimi

göz önünde bulundurulduğunda da tablo pek değişmez. Ancak yine de çocuk bakımının, fiziksel bakım, denetim, oyun oynama, öğretme gibi çeşitli etkinlikler içerdiği ve bu etkinliklerin kadınlar ve erkekler tarafından farklı oranlarda gerçekleştirildiği görülür. Bu konuda Uyumlaştırılmış Avrupa Zaman Kullanım Anketi istatistikleri (HETUS) bize önemli veriler sunar. AB ülkeleri ile Türkiye gibi AB üyesi olmayan bazı ülkelerin verilerinin birlikte değerlendirildiği çalışmalar, çocuk bakımına hem erkeklerin hem de kadınların katıldığını; ancak kadınların fiziksel bakım, gözetim ve çocuklara eşlik etme gibi alanlarda daha fazla yer aldığını, erkeklerin ise çocuklara öğretme, oyun oynama ve sohbet etme gibi etkinliklerde nispeten daha fazla rol üstlendiğini ortaya koymaktadır. Çocuk bakımında erkek katılımının en yüksek olduğu ülkeler Norveç (%21), İspanya (%17) ve Hollanda (%16) iken, kadın katılımının en yüksek olduğu ülkeler Türkiye (%32), Polonya (%27) ve Fransa'dır (%27) (HETUS, 2024).

Farklı etkinlikler bağlamında da olsa çocuk bakımı ve eğitiminin, kadın ve erkekler tarafından nasıl üstlenildiği, Türkiye söz konusu olduğunda koca bir soru işaretini beraberinde getirir. Nitekim Anne Çocuk Eğitim Vakfı'nın (2017) yapmış olduğu Babalık Araştırması'na göre Türkiye'de çocuk bakımında birincil sorumlu kişinin anne olduğuna inanan babaların oranı %91'dir. Yine aynı araştırma, babaların %36'sının çocuğunun altını hiç değiştirmediğini, %51'nin çocuklarını hiç tuvalete götürmediğini ve %35'inin de hiçbir zaman çocuklarının tırnaklarını kesmediğini göstermiştir (AÇEV, 2017).

Kadınların işgücü piyasalarındaki kalıcı varlıkları da tabloyu pek değiştirmemektedir. Çift gelirli hanelerle yapılan araştırmalarda da çalışan kadınlar, söz konusu çocuk bakımı ve eğitimi olduğunda eşlerinden daha fazla mesai harcamaktadır. Örneğin, Bonke ve Esping Andersen'in (2008, s. 12) Danimarka'da Zaman Kullanımı Anketleri (Time Use Surveys) temel alınarak yürüttükleri çalışmalarında, kadınların ev dışında tam zamanlı istihdam edilmelerinin bile çocuklarıyla geçirdikleri zamanı azaltmadığını göstermektedir. Benzer şekilde Kim (2023), Güney Kore'de 400 evli ve çalışan çift üzerinde gerçekleştirdiği çalışmada çocuk bakım süresini fiziksel bakım ve emzirme, ders çalışma desteği, oyun ve diğer etkinlikler olmak üzere üç başlık altında incelemiş; her üç alanda da kadınların eşlerine kıyasla iki kat daha fazla zaman harcadıklarını ortaya koymuştur. Bu bulgu, Bianchi'nin (2011) Amerika Birleşik Devletleri'nde yapmış olduğu, kadınların işgücüne dahil olmalarıyla birlikte ev işi için harcadıkları zamanı kısaltıp, bakım emeğine harcadıkları zamandan ödün vermediklerini gösterdiği çalışmasıyla örtüşmektedir. Nitekim Dolayısıyla, çocuk bakımı ve eğitimi söz konusu olduğunda, bu alana daha fazla emek veren bireylerin – ki bu çoğunlukla kadınlardır – karar alma süreçlerinde daha belirleyici olmaları beklenir. Türkiye Aile Yapısı Araştırması'na (2014, s. 255)

göre de ailede çocuklarla ilgili kararlar, ağırlıklı olarak kadınlar tarafından alınmaktadır. Öte yandan Grunow vd. (2012) Batı Almanya'daki evli çiftler üzerine gerçekleştirdikleri çalışmalarında, çiftlerin evlenmeden ve çocuk sahibi olmadan önce toplumsal cinsiyet rolleri konusunda daha eşitlikçi tutumlara sahip oldukları ancak ilk çocuğun doğumuyla birlikte geleneksel cinsiyete dayalı iş bölümüne geri döndükleri ve bu dönüşümün kalıcı nitelik taşıdığı ortaya konmuştur. Çalışma, aile özelinde geleneksel toplumsal cinsiyet normlarının değişime ne kadar dirençli olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

2.2.4. Boş zamanların değerlendirilmesi

Aile içinde boş zaman değerlendirilmesine hangi pencereden bakıldığı önemlidir. Nitekim herkes için eğlence olduğunun düşünüldüğü ideolojik temelli baskın görüş, aile faaliyetleriyle ilişkili işleri ve bu işlerin eşitsiz dağılımını gizleyebilmektedir (Shaw, 1992). Kanada'daki ebeveynlerin bakış açısından bu zamanın ne kadarının iş ne kadarının boş zaman olduğunu incelediği çalışmasında Shaw (1992), boş zaman değerlendirmesinin genellikle iş olarak deneyimlendiğini veya bir iş bileşeni içerdiğini, kadınların bu süreci erkeklere göre daha fazla iş olarak bildirdiklerini ortaya koymuştur. Bu açıdan bakıldığında boş zamanların değerlendirilmesi, bilişsel emeğin bir türü olarak ortaya çıkar ve çoğu zaman kadınlar tarafından gerçekleştirilir. Bilişsel emek⁵, öngörü, tanımlama, karar verme ve izleme aşamalarından oluşan, görünen fiziksel ya da duygusal sonucu mümkün kılmayı başaran zihinsel çalışma olarak tanımlanabilir (Daming, 2019). Boş zamanların değerlendirilmesi, bilişsel emeğin dokuz alanından ikisi olan sosyal ilişkiler ve eğlence/seyahat ile ilişkilidir. Tatillerin planlanması, arkadaşlarla buluşmaların koordine edilmesi, hafta sonu tatilleri için boş zaman aktivitelerini araştırılması bu bağlamdaki tipik örneklerdendir. Benzer şekilde aile içi, yakın çevre ve akrabalar arası ilişkilerin düzenlenmesi de genellikle kadınlar tarafından gerçekleştirilir (Sancar, 2017, s. 195). Bu pencere, aile içinde boş zaman değerlendirmesini; tatillerin planlanması, arkadaşlar ve akrabalarla ilişkilerin düzenlenmesi gibi yapılması gereken işler olarak tanımlamakta ve bu görevlerin genellikle kadınlar tarafından üstlenildiğini göstermektedir.

Diğer pencere ise aile içinde bireylerin boş zamanlarını nasıl değerlendirdiklerine ilişkindir ve bu açıdan bakıldığında erkekler daha baskındır. Çünkü toplumsal cinsiyet rolleri, kadınların ve erkeklerin hangi boş zaman etkinliklerini seçeceklerini ve bu etkinliklerde ne kadar zaman harcayacaklarını belirlemektedir. Geleneksel cinsiyet rolleri, erkeklerin daha aktif ve dış mekân

⁵ Bilişsel emek ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz (Gürsoy Çuhadar, 2024).

etkinliklere katılmalarını, kadınların ise ev içi veya sosyal etkinliklerde yer almalarını teşvik eder. Nitekim araştırmalar, özellikle geleneksel cinsiyet rollerinin güçlü olduğu ailelerde erkeklerin genellikle boş zaman etkinlikleri konusunda daha fazla söz sahibi olduklarını göstermektedir (Kay, 1998; Bittman & Wajcman, 1999; TAYA, 2014). Kuşkusuz bu durum ikinci vardiya kavramıyla yakından ilişkilidir. Hochschild (1989), kadınların büyük ölçüde evdeki 'ikinci vardiya' işini yerine getirdiği ve bu durumun boş zaman için ayrılan süreyi azalttığı için erkekler ve kadınların boş zamana eşit erişimi olmadığını iddia etmektedir. Bu durum çiftlerin boş zamana erişmek için günlük yaşam 'stratejileri' geliştirdiklerini, ancak aile ve toplumsal cinsiyet ideolojilerinin benimsenen stratejinin doğası üzerinde etkili olduğunu göstermektedir (Such, 2011).

3. YÖNTEM

Çiftlerin toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ile ailede karar verme biçimleri arasındaki ilişkinin ortaya konmaya çalışıldığı çalışma, tarama modeli ve ilişkisel tarama modeli kullanılarak tasarlanmıştır. Tarama modeli, mevcut bir durumu betimlemeye yönelik olarak kullanılan bir araştırma yöntemidir ve belirli bir zaman diliminde bireylerin ya da grupların belirli niteliklerini ortaya koymayı amaçlar (Karasar, 2009). Bu doğrultuda, araştırmada farklı yaş gruplarındaki evli bireylerin toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ve ailede karar verme biçimleri betimlenmeye çalışılmıştır. Aynı zamanda, ilişkisel tarama modeli de kullanılmış olup, toplumsal cinsiyet rolleri tutumu ile ailede karar verme biçimi arasındaki ilişkinin anlamlı olup olmadığı istatistiksel analizlerle incelenmiştir.

Araştırmanın evrenini, Kocaeli il sınırları içinde yaşayan ve evli olan 18 yaş üstü bireyler oluşturmaktadır. TÜİK 2023 verilerine göre, bu grup toplamda 581.770 bireyden oluşmaktadır. Çalışmanın örnekleme, bu evren içinden kolayda örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Kolayda örnekleme yöntemi, araştırmacının hızlı ve ekonomik bir şekilde veri toplayabilmesini sağladığı için tercih edilmiştir (Monette vd., 1990). Ancak bu yöntemin, elde edilen bulguların genellenebilirliği konusunda sınırlılıklar taşıyabileceği de göz önünde bulundurulmalıdır.

Araştırmada veri toplamak için anket yöntemi kullanılmıştır. Anket formu, bireylerin toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarını ve aile içi karar verme biçimlerini ölçmeye yönelik olarak hazırlanmıştır. Katılımcılardan elde edilen veriler, SPSS 21.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmada, değişkenler arasındaki ilişkiyi belirlemek için t-testi, one-way anova gibi istatistiksel yöntemler uygulanmıştır.

Veri toplamak amacıyla oluşturulan anket formu, demografik bilgilerin yanı sıra, ailede karar verme biçimi ve toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarının

belirlenmesine yönelik toplam üç bölümden oluşmaktadır. Bireylerin toplumsal cinsiyet rollerine ait tutumlarının ölçülmesi için Zeyneloğlu ve Terzioğlu (2011) tarafından geliştirilen “Toplumsal Cinsiyet Roller Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. 5’li Likert şeklinde hazırlanmış 38 sorudan oluşan ölçeğin kullanımına ilişkin gereken izinler alınmıştır. Ölçekten alınan yüksek puan, bireyin daha eşitlikçi bir tutuma sahip olduğunu göstermektedir. Ölçekten alınan puanlar kendi içinde dört gruba ayrılmıştır:

- İlk dörtte birlik dilimde yer alanlar “tamamen gelenekçi”,
- İkinci dörtte birlik dilimde yer alanlar “gelenekçi”,
- Üçüncü dörtte birlik dilimde yer alanlar “eşitlikçi”,
- En yüksek dörtte birlik dilimde yer alanlar “tamamen eşitlikçi” olarak kategorize edilmiştir.

Ailede karar verme biçimine ilişkin sorular ise gelirin kullanımı, ev işlerinin yürütülmesi, çocuk bakımı ve eğitimi ile boş zamanların değerlendirilmesi konu başlıklarını içermektedir. Bu sorular, ailede daha çok kimin karar verdiğini belirlemeye yöneliktir. Katılımcılardan “daha çok kadın”, “daha çok erkek” ya da “birlikte” seçeneklerinden birini seçmeleri istenmiştir. Bununla birlikte bireylere, mevcut durumun yanı sıra olması gerekenin de ne olduğu sorulmuştur. Ailede karar vermeye ilişkin “birlikte” yanıtı verenler, toplumsal cinsiyet tutumları açısından eşitlikçi olarak değerlendirilmiştir.

Araştırmanın verileri SPSS 21.0 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Demografik değişkenlerin belirlenmesi amacıyla verilere betimsel analiz uygulanmıştır. İstatistiksel analizlere geçmeden önce uygun testlerin varsayımları sınanmış olup, verilerin güvenirlik analizi, normallik dağılımı ve çarpıklık-basıklık değerleri incelenmiştir.

Araştırmanın sınırlılıkları arasında, çalışmanın yalnızca Kocaeli il sınırları içinde yaşayan bireylerle gerçekleştirilmiş olması ve verilerin Mart-Nisan 2024 tarihleri arasında toplanmış olması bulunmaktadır. Ayrıca, kolayda örnekleme yönteminin kullanılması nedeniyle elde edilen sonuçlar evren geneline doğrudan genellenememektedir.

3.1. Araştırmanın Etik İzinleri

Yapılan bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Etik kurul izin bilgileri

Etik değerlendirmeyi yapan kurul adı =Kocaeli Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu

Etik değerlendirme kararının tarihi=28/03/2024

Etik değerlendirme belgesi sayı numarası=E-94094268-050.04-572914

4. BULGULAR

Mevcut verilerin nicel analiz yöntemlerine uygun olup olmadığını belirlemek amacı ile verilerin çarpıklık ve basıklık değerleri “skewness” ve “kurtosis” analizleri ile test edilerek değerlerin $-1,5/+1,5$ aralığı içinde ve parametrik analizler için yeterli normalliğe sahip olduğu görülmüştür (Tablo 2).

Tablo 2: Normallik Dağılımı Analizi Tablosu

Değişkenler	Skewness	Kurtosis
Toplumsal Cinsiyet Roller Tutumları	-,529	,033

Cronbach alpha değerinin 0,7 üzeri olması ölçekte yer alan ifadelerin güvenilir olduğunun göstergesi olarak kabul edilir (Büyüköztürk, 2018). Buna göre araştırmada kullanan ölçeğin güvenirlik analizi sonucunda, elde ettiği verilerin ($\alpha = ,941$) güvenilir olduğu saptanmıştır.

Yapılan faktör analizi sonucunda birden fazla faktöre yüklenen ve yüklendiği ikinci faktör ile arasında 100 puandan daha az fark olan ifadeler tek tek çıkarılarak tekrar testleri uygulanmış ve tek bir faktöre yüklenen nihai tablo elde edilmiştir. Buna göre 12, 14, 22, 26, 35 ve 36. ifadeler çıkarılmıştır. Buradan hareketle toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ölçeğinden alınabilecek en yüksek puan 160, en düşük puan ise 32’dir.

Çalışmaya 158 kadın 158 erkek evli birey katılmış, 18-39 yaş aralığında olanlar genç evli çiftler, 40-59 yaş aralığında olanlar orta yaşlı evli çiftler ve 60 yaş üstü olanlar ise yaşlı evli çiftler olarak gruplandırılmıştır. Buna göre çalışmada 109 genç, 120 orta yaşlı ve 87 de yaşlı evli çift bulunmaktadır. Çalışmada yer alan kişilerin eğitim durumuna gelince, kadınların %34,2’sinin ilköğretim ve altı, %26,6’sının lise, %36’sının üniversite ve %2,5’inin lisansüstü eğitime, erkeklerin %24,7’sinin ilköğretim ve altı, %29,1’inin lise, %45,6’sının üniversite ve %0,6’sının lisansüstü eğitime sahip olduğu görülmüştür. Bununla birlikte çalışmaya katılan kadınların %77,5’u (245 birey) aktif olarak çalışmaktadır.

Çalışmaya katılanların ailede karar verme biçimine bakıldığında, “gelir kullanımı” ve “boş zaman değerlendirilmesi” konu başlıklarında ailede kararların birlikte alındığı, “ev işlerinin yürütülmesi” ve “çocuk bakımı ve eğitimi” konularında ise kararların daha çok kadınlar tarafından alındığı görülmektedir (tablo 3).

Tablo 3: Ailede Karar Verme Biçimi (Mevcut Durum)

		Daha çok kadın		Daha çok erkek		Birlikte	
Gelir kullanımı	Kadın	21	%13,3	28	%17,7	109	%69
	Erkek	18	%11,4	36	%22,8	104	%65,8
Ev işlerinin yürütülmesi	Kadın	105	%66,5	2	%1,3	51	%32,3
	Erkek	99	%62,7	4	%2,5	55	%34,8
Çocuk bakımı ve eğitimi	Kadın	82	%56,9	0	0	62	%43,1
	Erkek	80	%55,6	1	%0,7	63	%43,8
Boş zamanların değerlendirilmesi	Kadın	18	%11,4	17	%10,8	123	%77,8
	Erkek	21	%13,4	21	%13,4	115	%73,2

Ailede karar verme biçimleri yaş gruplarına göre incelendiğinde ise “gelir kullanımı” konusunda genç çiftlerin yaşlı çiftlere kıyasla daha eşitlikçi bir tavır sergileyip kararı görece daha çok birlikte aldıkları görülmektedir. Gelir kullanımı konusunda kararı daha çok erkeklerin aldığını söyleyen grup ise yaşlı çiftlerin oluşturduğu gruptur. “Ev işlerinin yürütülmesi” konusunda ise her yaş grubunda daha çok kadın diyenler ağırlıktadır. Bununla birlikte ev işlerinin yürütülmesinde diğer gruplara kıyasla kararların görece daha çok birlikte alındığı grup, genç çiftlerin oluşturduğu gruptur. “Çocuk bakımı ve eğitimi” konusunda ise kararların daha çok kadınlar tarafından alındığını ifade eden grupların orta yaşlı ve yaşlı çiftlerin oluşturduğu gruplar olduğu görülmektedir. Genç çiftlerin çoğunluğu daha eşitlikçi bir tutum sergileyerek bu konudaki kararı birlikte aldıklarını ifade etmektedir. “Boş zamanların değerlendirilmesi” konusunun ise genelde her yaş grubundan çiftler için birlikte karar verilen bir konu olduğu görülmüştür. Bununla birlikte yaş grupları kendi içinde değerlendirildiğinde, boş zamanları değerlendirme konusunda da genç çiftler, diğer çiftlere kıyasla daha çok birlikte karar verme eğilimindedir (tablo 4).

Tablo 4: Yaş Gruplarına Göre Ailede Karar Verme Biçimi (Mevcut Durum)

		Daha çok kadın		Daha çok erkek		Birlikte	
		N	%	N	%	N	%
Gelir Kullanımı	Genç çiftler	8	%20,5	14	%21,9	87	%40,8
	Orta yaşlı çiftler	19	% 48,7	20	%31,3	81	%38
	Yaşlı çiftler	12	%30,8	30	%46,9	45	%21,1
Ev işlerinin yürütülmesi	Genç çiftler	65	%31,9	2	%33,3	42	%39,6
	Orta yaşlı çiftler	85	%41,7	0	%0	35	%33
	Yaşlı çiftler	54	%26,5	4	%66,7	29	%27,4
Çocuk bakımı ve eğitimi	Genç çiftler	35	%21,5	1	%100	48	%38,4
	Orta yaşlı çiftler	71	%43,6	0	%0	48	%38,4
	Yaşlı çiftler	57	%35	0	%0	29	%23,2
Boş zamanların değerlendirilmesi	Genç çiftler	9	%23,1	8	%21,1	91	%38,4
	Orta yaşlı çiftler	19	%48,7	12	%31,6	88	%37,1
	Yaşlı çiftler	39	%28,2	18	%47,4	58	%24,5

Ailede karar verme biçimlerinin yanı sıra, çalışmaya katılanlara belli konu başlıklarında ailedeki rol ve sorumlulukların kime ait olduğu da sorulmuştur. Buna göre daha çok erkeklerin sorumlu oldukları konu başlıkları para kazanma, faturaların ödenmesi ve ev içi tamirat işleri iken, daha çok kadınların sorumlu oldukları konular yemek yapma, ev temizliği, çamaşır-bulaşık yıkama, ütü ve çocuk bakımındır. Ev ihtiyaçlarının satın alınması konusu ise daha çok birlikte yapılan bir eylemdir (Tablo 5).

Tablo 5: Ailede Rol ve Sorumluluk Dağılımı

		Daha çok kadın		Daha çok erkek		Birlikte	
Para kazanma	Kadın	3	%1,9	87	%55,1	68	%43
	Erkek	3	%1,9	89	%56,3	66	%41,8
Faturaların ödenmesi	Kadın	20	%12,7	86	%54,4	52	%32,9
	Erkek	15	%9,5	92	%58,2	51	%32,2
Ev ihtiyaçlarını satın alma	Kadın	30	%19	61	%38,6	67	%42,4
	Erkek	26	%16,5	65	%41,1	67	%42,4
Yemek yapma	Kadın	131	%82,9	1	%0,6	26	%16,4
	Erkek	136	%86,1	0	%0	22	%13,9
Ev temizliği	Kadın	125	%79,1	0	%0	33	%20,8
	Erkek	125	%79,1	0	%0	33	%20,8
Çamaşır-bulaşık yıkama	Kadın	139	%88	0	%0	19	%22
	Erkek	138	%87,3	0	%0	20	%12,7
Ütü	Kadın	126	%80,8	6	%3,8	24	%15,1
	Erkek	127	%80,4	4	%2,5	27	%17
Ev içi tamirat işleri	Kadın	10	%6,3	123	%77,8	25	%15,8
	Erkek	7	%4,4	136	%86,1	15	%0,9
Çocuk bakımı	Kadın	79	%57,2	1	%0,7	58	%42
	Erkek	82	%58,2	1	%0,7	58	%41,1

Kadınların çalışma durumlarına göre aile içinde kararların birlikte alınıp alınmadığı konusunda çalışan kadınların birlikte karar verme yüzdelerinin çalışmayan kadınlara göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Gelir kullanımı ve boş zaman değerlendirmesine ilişkin konularda kadınların çalışıp çalışmadığı görece daha az belirleyici iken, ev işlerinin yürütülmesi ve çocuk bakımı ve eğitimi konusunda çalışan kadınlar çalışmayan kadınlara göre daha birlikte karar verme eğilimindedir (tablo 6). Bir başka ifadeyle çalışan kadınların eşleri, çalışmayan kadınlara göre ev işleri ve çocuk bakımı konusunda daha fazla sürece dahil olmaktadır.

Tablo 6: Kadınların Çalışma Durumlarına Göre Ailede Kararların Birlikte Alınıp Alınmaması

		Birlikte		Birlikte değil	
		N	%	N	%
Gelir Kullanımı	Çalışanlar	79	%90,8	8	%9,2
	Çalışmayanlar	60	% 84,5	11	%15,5
Ev işlerinin yürütülmesi	Çalışanlar	74	%85,1	13	%14,9
	Çalışmayanlar	43	% 60,6	28	%39,4
Çocuk bakımı ve eğitimi	Çalışanlar	75	%87,2	11	%12,8
	Çalışmayanlar	49	%70	21	%30
Boş zamanların değerlendirilmesi	Çalışanlar	83	%95,4	4	%4,6
	Çalışmayanlar	65	%91,5	6	%8,5

Toplumsal cinsiyet rolleri tutumunun cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla bağımsız gruplar t testi yapılmıştır. Test sonucuna göre kadınların puan ortalamaları erkeklerden anlamlı bir şekilde ($p<.001$ md = 13,778) farklılık göstermektedir. Buna göre araştırma örnekleminde yer alan kadınların erkeklere oranla daha eşitlikçi tutuma sahip oldukları söylenebilir (tablo 7).

Tablo 7: Cinsiyete Göre Toplumsal Cinsiyet Roller Tutumları

	Cinsiyet	N	Ortalama	Standart Sapma	Ort. Stndrt. Hata
Toplumsal Cinsiyet Roller Tutumları	Kadın	158	122,3418	21,99849	1,75011
	Erkek	158	108,5633	22,85664	1,81838

Bu bulguyu destekler nitelikte yapılan bir diğer analiz de toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarından alınan toplam puanların gruplandırılmasıyla oluşturulan tamamen gelenekçi, gelenekçi, eşitlikçi ve tamamen eşitlikçi ayrımının cinsiyete göre dağılımıdır. Tablo 8, tamamen eşitlikçilerin %70 gibi büyük bir oranla kadınlar olduğunu buna karşılık tamamen gelenekçi ve gelenekçi olarak tanımlanabilen kişilerin de büyük oranda (%75 ve %69) erkekler olduğunu göstermektedir.

Tablo 8: Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumlarına Göre Oluşturulan Grupların Cinsiyete Göre Dağılımı

		Tamamen gelenekçi		Gelenekçi		Eşitlikçi		Tamamen eşitlikçi	
		N	%	N	%	N	%	N	%
Cinsiyet	Kadın	2	%25	18	%31	66	%44,6	72	%70,6
	Erkek	6	%75	40	%69	82	%55,4	30	%29,4

Genç, orta yaşlı ve yaşlı çiftler olmak üzere üç gruba ayrılan katılımcıların gruplar arası toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarının farklılığını test etmek amacıyla one-way anova testi uygulanmıştır. Test sonuçları, yaş gruplarına göre toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ortalama puanları arasındaki farkın istatistiki olarak anlamlı olduğunu göstermiştir ($P=0,000<0,05$). Buna göre toplumsal cinsiyet rolleri tutumları bağlamında en eşitlikçi grup genç çiftlerin oluşturduğu gruptur. Keza orta yaşlı çiftler de yaşlı çiftlere göre daha eşitlikçidir. Buradan yaş arttıkça, toplumsal cinsiyet tutumlarına göre daha gelenekçi olunduğu söylenebilir (tablo 9).

Tablo 9: Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumlarının Çiftlerde Yaş Gruplarına Göre Farklılıkları

	N	Ortalama	Standart Sapma	df	F	Sig.
Genç çiftler	109	128,0826	16,97172	2	39,462	,000
Orta yaşlı çiftler	120	114,1917	20,50714	313		
Yaşlı çiftler	87	101,3678	25,74613	315		
Toplam	316	115,4525	23,43490			

Benzer şekilde yaşa göre gruplandırılan çiftlerin toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarına göre nasıl gruplandığı tablo 10'da gösterilmiştir. Tabloya göre tamamen gelenekçi ve gelenekçi çiftler ağırlıklı olarak yaşlı çiftlerden oluşurken, en eşitlikçi grup genç çiftlerin oluşturduğu gruptur.

Tablo 10: Yaş Gruplarına Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Tutumları

	Tamamen gelenekçi		Gelenekçi		Eşitlikçi		Tamamen eşitlikçi	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Genç Çiftler	0	0,0%	4	6,9%	47	31,8%	58	56,9%
Orta yaşlı çiftler	2	25,0%	23	39,7%	64	43,2%	31	30,4%
Yaşlı çiftler	6	75,0%	31	53,4%	37	25,0%	13	12,7%

Araştırma aynı zamanda ailede karar verme biçiminin toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarına göre nasıl farklılaştığını da ortaya koymuştur. Buna göre, gelenekçi ve tamamen gelenekçi olarak sınıflandırılan bireylerde “gelir kullanımı” konusunda daha çok erkeklerin karar verdiğini, buna karşılık eşitlikçi ve tamamen eşitlikçi olarak sınıflandırılan bireylerde ise bu kararın birlikte verildiği görülmektedir. “Ev işlerinin yürütülmesi” konusunda ise ister gelenekçi isterse eşitlikçi olsun ağırlıklı kararların kadınlar tarafından verildiği ortaya çıkmaktadır. “Çocuk bakımı ve eğitimi” konu başlığında da yalnızca tamamen eşitlikçi bireyler için bu konu birlikte karar verilen bir konu olma eğilimindeyken, gelenekçi ve eşitlikçi olan bireyler için de bu konu daha çok kadınların baskın olduğu konudur. Ailede karar verme biçimlerine ilişkin son konu başlığı olan “boş zamanların değerlendirilmesi”nde ise ister gelenekçi isterse eşitlikçi olsun bireylerin daha çok birlikte karar verme eğiliminde oldukları görülmektedir (tablo 11).

Tablo 11: Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Tutumlarına Göre Ailede Karar Verme Biçimi (Mevcut Durum)

		Tamamen		Gelenekçi		Eşitlikçi		Tamamen	
		N	%	N	%	N	%	N	%
Gelir Kullanımı	Daha	0	%0	3	%7,7	22	%56,4	14	%35,9
	Daha	6	%9,4	29	%45,3	25	%39,1	4	%6,3
	Birlikte	2	%0,9	26	%12,2	101	%47,4	84	%39,4
Ev işlerinin yürütülmesi	Daha	7	%3,4	46	%22,5	92	%45,1	59	%28,9
	Daha	1	%16,7	1	%16,7	4	%66,7	0	%0
	Birlikte	0	%0	11	%10,4	52	%49,1	43	%40,6
Çocuk bakımı ve eğitimi	Daha	8	%4,9	39	%24,1	85	%52,5	30	%35,3
	Daha	0	%0	0	%0	1	%100	0	%0
	Birlikte	0	%0	16	%12,7	55	%43,7	55	%43,7
Boş zamanların değerlendirilmesi	Daha	0	%0	4	%10,5	23	%60,5	11	%28,9
	Daha	6	%15,8	10	%26,3	17	%44,8	5	%13,2
	Birlikte	2	%25	44	%18,4	107	%44,8	86	%36

Bununla birlikte araştırmada katılımcılara, ailede karar verme biçimlerine ilişkin mevcut durumun dışında olması gerekenin ne olduğu da sorulmuştur. Buradan hareketle, tablo 12’de kadın ve erkek katılımcıların, dört tema üzerinden mevcut durum ve olması gerekenin ne olduğuna ilişkin kıyaslaması yapılmıştır. Tabloya göre gelirin kullanılması ve boş zaman değerlendirmesi konu başlıklarında gerek kadın gerekse erkek katılımcılar benzer oranlarla artış göstererek olması gerekenin birlikte karar vermek şeklinde olduğunu ifade ederken, ev işleri ve çocuk bakımı konularında benzer artışlar gerçekleştirilmemiştir. Çalışmada kadınlardan %66’sı mevcut durumda ev işlerinden sorumlu olduklarını dile getirirken, olması gerekenin mevcut durumdaki gibi kalması gerektiğini düşünenlerin oranı %22’ye düşmektedir. Buna karşılık erkeklerde bu oran %62’den yalnızca %40’a düşmektedir. Benzer durum çocuk bakımı için de geçerlidir. Kadınlarda mevcut durumda karar veren ve uygulayıcı olan kadın oranı %51 iken, aynı sorumluluğun devam etmesi gerektiğini düşünen kadınlarda bu oran %17’ye düşerken, erkeklerde bu oranlar sırasıyla %50 ve %30’dur.

Tablo 12: Ailede Karar Vermeye İlişkin Mevcut Durum ve Olması Gereken

		Mevcut durum			Olmaması gereken		
		Daha çok kadın (N)	Daha çok erkek (N)	Birlikte (N)	Daha çok kadın (N)	Daha çok erkek (N)	Birlikte (N)
Gelirin kullanılması	Kadın	21	28	109	10	9	139
	Erkek	18	36	104	9	28	121
Ev işlerinin yürütülmesi	Kadın	105	2	51	35	6	117
	Erkek	99	4	55	64	4	90
Çocuk bakımı ve eğitimi	Kadın	82	0	62	28	4	124
	Erkek	80	1	64	48	0	108
Boş zaman değerlendirilmesi	Kadın	18	17	123	4	6	148
	Erkek	20	22	115	4	13	141

Benzer şekilde araştırmada katılımcılara, ailede karar verme biçimlerine ilişkin mevcut durumun dışında olması gerekenin ne olduğu toplumsal cinsiyet rolleri tutumları açısından da değerlendirilmiştir. Toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarına ilişkin eşitlikçi (%83,8) ve tamamen eşitlikçi (%96,1) olarak sınıflandırılan gruplar, büyük oranda gelir kullanımı konu başlığında kararların birlikte verilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Ev işleri konusunda katılımcıların %65,5’i, olması gerekenin kararların birlikte alınması, %31,3’ü ise daha çok

kadınlar tarafından alınması gerektiğini belirtmektedir. Daha çok kadınların karar vermesi gerektiğini beyan edenlerin büyük çoğunluğu gelenekçiler iken eşitlikçi olarak sınıflandırılan grubun da %31'i bu konuda daha çok kadınların karar vermesi gerektiğini düşünmektedir. Ailede karar verme biçimleri bağlamında toplumsal cinsiyet rolleri tutumları açısından tamamen gelenekçi ve gelenekçi olarak sınıflandırılan katılımcıların %59'u çocuk bakımı ve eğitimi konusunda kararların daha çok kadınlar tarafından verilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Buna karşılık eşitlikçi ve tamamen eşitlikçi olan katılımcıların % 82,7'si için bu kararlar birlikte verilmelidir. Boş zamanın değerlendirmesi konusunda ise gelenekçilerin %86,2'sinin, eşitlikçilerin %92,6'sının ve tamamen eşitlikçilerin %96,1'inin kararların birlikte alınması gerektiğini ifade ettikleri görülmektedir (tablo 13).

Tablo 13: Toplumsal Cinsiyet Tutumlarına Göre Ailede Karar Verme Biçimi (Olması Gereken)

		Tamamen Gelenekçi		Gelenekçi		Eşitlikçi		Tamamen Eşitlikçi	
		N	%	N	%	N	%	N	%
Gelir Kullanım	Daha çok kadın	0	%0	4	%21,1	11	%57,9	4	%21,1
	Daha çok erkek	4	%10,8	20	%54,1	13	%35,1	0	%0
	Birlikte	4	%1,5	34	%13,1	124	%47,7	98	%37,7
Ev işlerinin yürütülmesi	Daha çok kadın	5	%5,1	40	%40,4	46	%46,5	8	%8,1
	Daha çok erkek	1	%10	1	%10	6	%60	2	%20
	Birlikte	2	%1	17	%8,2	96	%46,4	92	%44,4
Çocuk bakımı ve eğitimi	Daha çok kadın	5	%6,6	31	%40,8	36	%47,4	4	%5,3
	Daha çok erkek	1	%25	0	%0	1	%25	2	%50
	Birlikte	2	%0,9	24	%10,3	111	%47,8	95	%40,9
Boş zamanların değerlendirilmesi	Daha çok kadın	0	%0	2	%25	4	%50	2	%25
	Daha çok erkek	4	%21,1	6	%31,6	7	%36,8	2	%10,5
	Birlikte	4	%1,4	50	%17,3	137	%47,4	98	%33,9

5. DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Bu çalışma, toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarının aile içinde karar verme biçimleri ile ilişkisini çiftler üzerinden değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda, toplumsal cinsiyet olgusunu Eagly'nin (1984) sosyal rol kuramı üzerinden ele almakta ve olgunun, aile içindeki karar mekanizmalarını da etkilediğini savunmaktadır. Bilindiği gibi toplumsal cinsiyet, toplumun ister kadın isterse erkek olsun bireylere atfettiği rolleri, beklentileri ve normları ifade eder. Bu roller öncelikle aile içinde, sonrasında da sosyalleşme yoluyla öğrenilerek, cinsiyet kalıp yargılarının oluşmasını sağlar. Bir başka ifadeyle cinsiyet kalıp yargıları, sosyal ve kültürel süreçler tarafından şekillenerek bireylerin davranışlarına zemin oluşturur. Sosyal normlar ve beklentiler aracılığıyla öğrenilen toplumsal cinsiyet rolleri, bireylerin aile içindeki rol ve sorumluluklarını ve karar verme süreçlerini de etkiler. Kadınların ev içi sorumluluklarla daha fazla ilgilenirken, erkeklerin daha fazla finansal kararlar alma eğiliminde olmaları tam da sosyal rol kuramının ifade ettiği kadınların ve erkeklerin toplum tarafından belirlenen rollere uygun davranışlar sergilenmesinin beklenmesinin sonucu olarak değerlendirilebilir (Eagly & Wood, 2012, s. 466; Eagly & Steffen, 1984). Buradan hareketle çalışma, 316 evli birey üzerinden toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarının aile içinde karar verme biçimleri ile olan ilişkisini yaş değişkeni üzerinden ele almaktadır. Bu bağlamda çiftler; genç, orta yaşlı ve yaşlı çiftler olmak üzere üç gruba, toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ölçeğinden aldıkları puanlara göre de tamamen gelenekçi, gelenekçi, eşitlikçi ve tamamen eşitlikçi olmak üzere dört gruba ayrılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, kadınlar erkeklerden, genç çiftler yaşlı çiftlerden daha eşitlikçi çıkmıştır. Bu sonuçlar Türkiye Aile Araştırmaları (2014), Başak vd. (2013) sonuçları ile de uyumludur. Benzer şekilde, aile içinde karar verme biçimlerinin alt boyutlarında da çiftlerin yaşları gençleştikçe daha eşitlikçi bir tutum sergilediklerini görmek mümkündür.

Gelir kullanımına ilişkin, Becker (1974)'in ailenin asıl gelir getireni olarak finansal kararları daha çok erkeğin almasına dayandırılan, fazla kazananın karar verme yetkisini elinde tuttuğunu öne sürdüğü değişim teorisi geleneksel cinsiyet rolleriyle ilişkilenebilir ve çalışmada da yaşlı çiftlerde bu eğilimin olduğu görülmektedir. Başka bir ifadeyle, genç çiftlerin yaşlı çiftlere oranla daha eşitlikçi bir tutum sergileyerek gelir kullanıma ilişkin kararları daha çok birlikte alma eğiliminde oldukları görülmüştür.

Ailede karar vermeye ilişkin konu başlıklarından ikincisi olan ev işlerinin yürütülmesinde ise her yaş grubunda daha çok kadınların baskın olduğu görülmektedir. Kuşkusuz bu tablo, Hochschild (1989)'ın ev işlerindeki bölüşümün doğrudan toplumsal cinsiyet kalıp yargılarıyla ilişkili olduğunu öne

sürdüğü ikinci vardiya kavramıyla örtüşmektedir. Nitekim araştırmanın bir diğer bölümünde katılımcılara aile içindeki rol dağılımı sorulduğunda da Hochschild (1989)'ın kocaların çim biçme ve ev onarımı yapma gibi seyrek yapılan işleri üstlenirken, kadınların yemek yapma, temizlik yapma gibi gündelik işlerin çoğunu yapma eğiliminde olduğu iddiasının desteklendiği görülür. Çalışmaya göre, erkelerin sorumlu olduğu konular, para kazanma, faturaların ödenmesi ve ev içi tamirat işleri iken kadınların sorumlu oldukları konular yemek yapma, ev temizliği, çamaşır-bulaşık yıkama, ütü ve çocuk bakımındır. Bulgular, Giddens'in kadınların yaptığı işlerin düzenli, erkeklerin ise tamir gibi daha az düzenli olduğu yorumuyla da TÜİK (2022) verileriyle de uyumludur. Bilindiği üzere çalışma ailede karar verme biçimlerinin toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığına da odaklanmıştır. Bu bağlamda söz konusu ev işleri olduğunda, toplumsal cinsiyet rolleri tutumları açısından ister gelenekçi isterse eşitlikçi olunsun, bu konudaki baş rol değişmemektedir. Ancak bu noktada kimi eğilimlerden bahsetmek mümkün ve önemlidir. Ev işleri konusunda, çalışma genç çiftlerin orta yaşlı ve yaşlı çiftlere göre daha eşitlikçi bir tutum sergilediğini göstermektedir. Benzer şekilde, kadının çalışıyor olması da ev işleri konusunda nispeten daha eşitlikçi bir tutumu beraberinde getirmektedir. Çalışan kadınlar, çalışmayan kadınlara göre ev işleri konusunda daha çok birlikte karar verme eğilimindedir. Bu da Başak vd. (2013)'nin çalışmalarındaki, çalışan kadınların toplumsal cinsiyet rolleri tutumları açısından ne kadar eşitlikçi ise o kadar daha az ev işi yaptıkları sonucuyla örtüşmektedir.

Çalışmanın genel eğilimine paralel olarak, “Çocuk bakımı ve eğitimi” konusunda da genç çiftlerin orta yaşlı ve yaşlı çiftlere göre daha eşitlikçi bir tutum sergileyip, kararları birlikte alma eğiliminde oldukları görülmüştür. Bu konuda sorumluluğu daha çok kadınlara veren gruplar ise orta ve yaşlı gruplardır. Erkeklerin baskın olduğu hiçbir yaş grubu yoktur. Bu durum AÇEV'in (2017) babalara yönelik yapmış olduğu araştırmasındaki çocuk bakımından birincil derecede sorumlu olan kişinin anne olduğu sonucuyla uyumludur. Bununla birlikte çalışma, kadınların çalışıyor olmasının da tabloyu çok değiştirmedini göstermektedir. Bu tablo, pek çok araştırma ve yazarın görüşüyle örtüşmektedir (Kay, 2013; Craig & Mullan, 2011; Gardiner, 2011; Bianchi, 2011; Bonke & Esping-Andersen, 2008). Toplumsal cinsiyet rolleri tutumları açısından değerlendirildiğinde ise yalnızca tamamen eşitlikçi olan bireyler için çocuk bakımı ve eğitimi konusu birlikte karar verilen bir konudur. Onun haricinde tamamen gelenekçi, gelenekçi ya da eşitlikçi bireyler için bu konuda kararlar daha çok kadınlar tarafından alınmaktadır. Bu noktada karar veren kişinin aynı zamanda da uygulayıcı kişi olduğu gözden kaçmamalıdır. Nitekim çalışmada sorulan rol dağılımına ilişkin sorunun yanıtları da bu durumu desteklemektedir.

Bir diğer ifadeyle araştırmaya katılan bireylerin belli başlıklarda karar veren kişinin kim olduğu sorusunu aynı zamanda o başlıklardaki kararın uygulayıcısı olarak da değerlendirdikleri düşünülmektedir.

Ailede karar verme biçimlerine ilişkin son konu başlığı olan “boş zamanların değerlendirilmesi”nde ise toplumsal cinsiyet rolleri tutumları açısından ister gelenekçi isterse eşitlikçi olsun bireylerin daha çok birlikte karar verme eğiliminde oldukları görülmüştür. Yaş grupları açısından bakıldığında ise her çift grubunda birlikte karar verme eğilimi olmasına rağmen, genç çiftlerin diğer çiftlere oranla daha yüksek orana sahip olduğu görülmektedir. Bu da konunun teorisinde yer alan, geleneksel cinsiyet rollerinin baskın olduğu ailelerde erkeklerin boş zaman değerlendirmesine karar verir görüşünün çalışmada çıkmadığını göstermektedir. Ancak yine de genç çiftlerin diğer çiftlere göre daha eşitlikçi olmasından hareketle, boş zaman yönetiminde de diğer gruplara göre daha eşitlikçi bir tutum sergilemiş olmalarından dolayı yukarıdaki görüş dolaylı olarak destekleniyor şeklinde yorum yapmak mümkündür.

Son olarak, çalışmanın özgün olduğu düşünülen kısmı araştırmaya katılanlara mevcut durumun yanı sıra konuyla ilgili olması gerekenin ne olduğunu da sormasıdır. Örneğin bir erkek katılımcı, çocukların bakımı ve eğitimi konusunda mevcut durumda eşinin daha aktif olduğunu belirtirken aslında olması gerekenin bu konudaki kararların birlikte alınması gerektiğini ifade edebilir ki bu tutum toplumsal cinsiyet rolleri tutumu bakımından daha eşitlikçi bir tavrın karşılığıdır. Bir başka ifadeyle birey, mevcut durumda eşitlikten uzak karar verme biçimlerine sahipken (daha çok kadın ya da daha çok erkek), daha eşitlikçi bir tutum sergileyerek olması gereken için aynı soruyu farklı (birlikte) cevaplandırabilir. Bu bağlamda sorunun ve soruya verilen yanıtların, çalışmanın vermek istediği mesaj açısından kıymetli olduğu düşünülmektedir. Kuşkusuz ki ulaşılmak istenen, toplumsal cinsiyet rolleri tutumu açısından eşitlikçi tavrın benimsenip, bu tutumun ailede karar verme biçimlerine de yansımalarıdır. Mevcut durumda gelirin kullanımı, ev işlerinin yürütülmesi, çocuk bakımı ve eğitimi ile boş zaman değerlendirmesi konularında ağırlıklı olarak kadın ya da erkek karar verip ve hatta çoğu zaman uygulayıcı olurken, toplumsal cinsiyet rolleri açısından eşitlikçi bir tutum sergileyen kişi, mevcut durumu değiştirmeye yönelik bir farkındalık geliştirebilir. Ya da araştırmaya katılan bir kadın katılımcı, mevcut durumda ev işlerinin ve çocuk bakımı ve eğitiminin ağırlıklı olarak kendisinden sorumlu olduğu, bu konuda hem karar merci hem de uygulayıcısı olduğunu ifade ederken, toplumsal cinsiyet rolleri bakımından eşitlikçi bir tutum sergileyebilir ve ailedeki mevcut karar verme biçiminin değişip aslında olması gerekenin eşiyle birlikte karar verme biçimine dönüşmesini belirtebilir. Nitekim çalışmada kadınlardan %66’sı mevcut durumda ev işlerinden

sorumlu olduklarını dile getirirken, olması gerekenin mevcut durumdaki gibi kalması gerektiğini düşünenlerin oranı %22'ye düşmektedir. Buna karşılık erkeklerde bu oran %62'ya karşılık %40'tır. Benzer durum çocuk bakımı için de geçerlidir. Kadınların %51'i mevcut durumda çocuk bakımı ve eğitiminde karar merci ve uygulayıcısı iken, mevcut durumun devam etmesi gerektiğini düşünen kadın oranı %17'ye düşerken, erkeklerde bu oran %50'den (daha çok kadın diyenler) %30'a düşmektedir. Bir başka ifadeyle erkekler gerek ev işleri gerekse çocuk bakımı konularında mevcut durumun değişmesini, daha eşitlikçi bir tutum sergilenerek kararların birlikte alınmasını kadınlar kadar istememektedir.

Sonuç olarak toplumsal cinsiyet eşitliği talebi bu çalışmanın nihai hedefini oluşturmaktadır. Toplumsal cinsiyet rollerinin ilk önce ailede olduğu bilincinden hareketle ailede karar verme biçiminin toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ile ilişkisini ortaya koymak nereden harekete başlanacağına ilişkin ipuçları vermesi bakımından önemli bulunmaktadır. Ailede karar verme bağlamında baz alınan dört temada elde edilen sonuçlar kadınların erkeklere, genç çiftlerin de yaşlı çiftlere oranla daha eşitlikçi olduğu şeklindedir. Genç çiftlerin, yaşlı çiftlere göre daha eşitlikçi olması, toplumsal cinsiyet tutumlarının zaman içinde değiştiği ve bu değişimin aile içi karar alma süreçlerinde daha fazla eşitliğe yol açabileceği şeklinde yorumlanmaktadır. Kuşkusuz toplumsal cinsiyet eşitliği hedefi düşünüldüğünde bu sonuç, geleceğe ilişkin umut vermektedir ve önemlidir. Bununla birlikte gerek ev işlerinin yürütülmesi gerekse çocuk bakımı ve eğitimi konularında, gelir kullanımı ve boş zamanların değerlendirilmesi konularına oranla daha fazla çaba sarfetmek gerektiği unutulmamalıdır.

6. ÇIKAR ÇATIŞMASI BEYANI

Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

7. MADDİ DESTEK

Bu çalışmada herhangi bir fon veya destekten yararlanılmamıştır.

8. YAZAR KATKILARI

SGÇ: Fikir

SGÇ: Kaynakların toplanması ve işleme

SGÇ: Analiz ve yorum

SGÇ: Literatür taraması

SGÇ: Yazıyı yazan

9. ETİK KURUL BEYANI VE FİKRİ MÜLKİYET TELİF HAKLARI

Çalışmada etik kurul ilkelerine uyulmuştur ve fikri mülkiyet ve telif hakları ilkesine uygun olarak gerekli izinler alınmıştır.

10. YAPAY ZEKA (AI) ARAÇLARININ KULLANIMI

Bu çalışmada yapay zeka tabanlı bir araçtan faydalanılmamıştır.

11. VERİ UYGUNLUĞU

Bu çalışmada kullanılan veri seti kamuya açık olup, gerekli açıklamalar metin içinde sunulmuştur.

12. KAYNAKÇA

- Acar-Savran, G. (2019). *Beden emek tarih, diyalektik bir feminizm için* (1. baskı). Dipnot Yayınları.
- Anne Çocuk Eğitim Vakfı. (2017). *Babalık araştırmaları*. <https://ilkisbabalik.acev.org/acev-ve-babalik-arastirmalari/>
- Başak, S., Kınır, S., & Yaşar, Ş. (2013). *Kadının görünmeyen emeği: İkinci vardiya* (Rapor No. 2012/0). ANKA Kadın Araştırma Merkezi; Ames Matbaacılık.
- Beauvoir, S. D. (2022). *İkinci cinsiyet* (4. baskı). Koç Üniversitesi Yayınları.
- Becker, G. S. (1974). A theory of marriage. T. W. Schultz (Ed.), *Economics of the family* içinde (pp. 299–343). University of Chicago Press.
- Bianchi, S. M. (2011). Family change and time allocation in American families. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 638(1), pp. 21–44.
- Bittman, M., & Wajcman, J. (1999). *The rush hour, the quality of leisure time and gender equity* (SPRC Tartışma Kâğıdı No. 97). Social Policy Research Centre.
- Bond Stockton, K. (2022). *Meraklısına toplumsal cinsiyetler* (Ö. Anlatan, Çev.). Nova Kitap.
- Bonke, J., & Esping-Andersen, G. (2008). *Productivities, preferences and parental childcare* (Demosoc Çalışma Kâğıdı No. 29). Pompeu Fabra Üniversitesi.
- Bora, A. (2021). *Kadınların sınıfı* (9. baskı). İletişim Yayınları.

- Butler, J. (2020). *Cinsiyet belası, feminizm ve kimliğin altüst edilmesi* (8. baskı). Metis Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş. (2018). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı* (24. baskı). Pegem Akademi.
- Coltrane, S. (2000). Research on household labor: Modeling and measuring the social embeddedness of routine family work. *Journal of Marriage and Family*, 62(4), 1208–1233. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2000.01208.x>
- Craig, L., & Mullan, K. (2011). How mothers and fathers share childcare: A cross-national time-use comparison. *American Sociological Review*, 76(6), 834–861.
- Daminger, A. (2019). The cognitive dimension of household labor. *American Sociological Review*, 84(4), 609–633.
- Deutsch, F. M. (2001). Equally shared parenting. *Current Directions in Psychological Science*, 10(1), 25–28. <https://doi.org/10.1111/1467-8721.00107>
- Dorlin, E. (2023). *Cinsiyet, toplumsal cinsiyet ve cinsellikler, feminist teoriye giriş* (U. Vardar, Çev.). FOL Yayınları.
- Dökmen, Z. (2022). *Toplumsal cinsiyet, sosyal psikolojik açıklamalar* (12. baskı). Remzi Kitabevi.
- Eagly, A. H., & Steffen, V. J. (1984). Gender stereotypes stem from the distribution of women and men into social roles. *Journal of Personality and Social Psychology*, 46(4), 735–754.
- Eagly, A. H., & Wood, W. (2012). Social role theory. P. A. M. Van Lange, A. W. Kruglanski, & E. T. Higgins (Ed.), *Handbook of theories of social psychology* içinde (pp. 458–476). Sage.
- Ecevit, Y. (2011). Toplumsal cinsiyet sosyolojisi. Y. Ecevit & N. Karkıner (Ed.), *Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları* içinde (ss. 2–29). Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Giddens, A. (2012). *Sosyoloji* (C. Güzel, Yay. Haz., 1. baskı). Kırmızı Yayınevi.
- Grunow, D., Schulz, F., & Blossfeld, H.-P. (2012). What determines change in the division of housework over the course of marriage? *International Sociology*, 27(3), 289–307.
- Gürsoy Çuhadar, S. (2024). Karşılıksız kadın emeğinin görünmeyen yüzü: Bilişsel emek. G. Taşkiran (Ed.), *Emeğin kadın suretleri* içinde (ss. 67–89). Altınbaş Üniversitesi Yayınları.

- Harmonised European Time Use Survey. (2019). *How do women and men use their time* – statistics. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=How_do_women_and_men_use_their_time_-_statistics
- Hochschild, A. (1989). *The second shift: Working parents and the revolution at home*. Piatkus.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayınları.
- Özbay, F. (2015). *Dünden bugüne aile, kent ve nüfus* (1. baskı). İletişim Yayınları.
- Özdemir, R. (2021). *Aile içinde karar verme süreçlerine kadının katılımı* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- Sancar, S. (2017). *Türk modernleşmesinin cinsiyeti* (4. baskı). İletişim Yayınları.
- Shaw, S. M. (1992). Dereifying family leisure: An examination of women's and men's everyday experiences and perceptions of family time. *Leisure Sciences*, 14(4), 271–286. <https://doi.org/10.1080/01490409209513174>
- Such, E. (2011, Mart). *Leisure, family and work in the lifestyles of dual-earner families* [Tebliğ sunumu]. ESRC Seminar, University of Aberdeen.
- Turğut, M. (2014). *Türkiye aile yapısı araştırması* TAYA 2011. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2022). *Toplumsal cinsiyet istatistikleri 2021* (Yayın No. 4651).
- United Nations. (2024). Minimum set of gender indicators. *Inter-agency and Expert Group on Gender Statistics*. <https://gender-data-hub-2-undesa.hub.arcgis.com/pages/themes-and-topics>
- Wiesner-Hanks, M. E. (2022). *Tarihte toplumsal cinsiyet* (M. Ç. Şenerdi, Çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Zeyneloğlu, S., & Terzioğlu, F. (2011). Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeğinin geliştirilmesi ve psikometrik özellikleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40, 409–420.